ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Ժ Դար

Հոգեւոր Երգեր

Աննա Մայիլյան

GRIGOR NAREGATSI

X Century

Sacred Songs

Anna Mayilyan

Զի Դու փառաւորեալ ես յամենայն
արարածոց յաւիտեանս յաւիտենից
Ամէն:

For You are glorified by
all creation forever and ever.
Amen.

www.naregatsi.org

Անա Մայիլյան

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Հոգեւոր երգեր

Anna Mayilyan

GRIGOR NAREGATSI

Sacred Songs

www.naregatsi.org

www.naregatsi.org

Գրիգոր Նարեկացի

Ժ դարի հայ հանճարեղ բանաստեղծ, երաժիշտ, մտածող, մանկավարժ և փիլիսոփա Գրիգոր Նարեկացին ծնվել է Մեծ Հայքի Վասպուրական նահանգի Ռշտունյաց գավառի Նարեկ գյուղում, կրոնավոր և գիտնական Խոսրով Անձևացու ընտանիքում: Վաղ հասակում նա զրկվել է մորից, և հայրը Գրիգորին հանձնել է Նարեկավանք՝ դպրության, հմուտ վանահայր և փիլիսոփա Անանիա Նարեկացու մոտ: Այստեղ Գրիգորը ձեռք բերելով բազմակողմանի գիտելիքներ և օժվելով վարդապետ՝ իր հետագա կյանքը կապել է Նարեկա վանքի հետ: Նարեկացու մասին ստեղծվել են առասպելներ, որոնք պատմում են առաքինի և խոնարհ հոգևորականի, թշվառների պաշտպանի և մխիթարողի մասին: Դրանք պատմում են Նարեկացու խոսքի և աղոթքի հրաշագործ ուժի մասին, անվանելով նրան «Աստվածային վարդապետ», «Ոսկեբերան ոսկեբերաններից»: Գրիգոր Նարեկացին վախճանվել է «Մատեան ողբերգութեան» աղոթագիրք-երկին ավարտելուց գրեթե անմիջապես հետո՝ 1003 թվականին և թաղվել Նարեկա վանքում: Նրա գերեզմանը դարեր ի վեր եղել է սրբավայր և ուխտատեղի:

www.naregatsi.org

Գրիգոր Նարեկացին ապրել և ստեղծագործել է Հայաստանում «հարյուրամյա խաղաղության» ժամանակաշրջանում, որը բնորոշվում է երկրի մշակութային վերելքով: Նա, ընդհանրացնելով նախորդ դարերից սկիզբ առած ազգային հոգևոր երգարվեստի լավագույն նվաճումները, կիրառել է ժողովրդական և գուսանական արվեստի որոշ կենսունակ տարրեր և իր «Մատեան ողբերգութեան» երկով ու տաղերով նոր էջ բացել հայ մի[illegible]նադարյան քնարերգության և երաժշտության մեջ: Նարեկացու տաղերում առաջին անգամ հայ գրականության մեջ յուրովի մեկնաբանվել է մարդու և բնության ներդաշնակության գաղափարը: Մարդու երկրային կյանքի իմաստը պետք է լինի ինքնակատարելագործման միջոցով Աստծուն միանալը, իսկ դրա ճշմարիտ ուղին խոնարհության է, մեղքերի խոր գիտակցումն ու ապաշխարությունը:

Տաղը քնարական երգ է, որին հատուկ է բարձր տրամադրության, տոնական հանդիսավորության, ոգեշունչ ճառումն ու զմայլանքը: Տաղի հորինված քային առանձնահատկություններն են՝ ձայնածավալի ընդարձակությունը, մեղեդիական ազատ ոճը, ճոխ զարդոլորումները, քրոմատիզմը, համաձայնության և կշռության հարստությունը, հյուսված քի հանկարծարանական բնույթը: Տաղը վերարտադրվում է միաձայնակ (սոլո) կատարմամբ, համերգային տիպի մեծահմուտ վարպետության ու վայելով: Ի տարբերություն շարականների՝ տաղերը «փոքր» պոեզիայի նմուշներ են: Նրանց հորինված քը այլաբանական է:

Տաղերը նվիրված են եկեղեցական տարբեր տոների, սակայն նախատեսված չլինելով պարտադիր-կիրառական նպատակների համար, նրանք ազատ են մնացել եկեղեցական խիստ դավանաբանական մտածողությունից: Նարեկացու տաղերից մինչ «Մատեան ողբերգութեան» երկն անցնում է մի ճանապարհ, որը լի է փորձություններով և ստեղծագործական զարգացման հատակ տեսանելի ընթացքով:

Եթե երիտասարդ Նարեկացու տաղերը լի էին բնության և ընդհանրապես կյանքով արբեցած երիտասարդի զմայլանքով, որ գունագեղ բառով ու երգով արտացոլված է իր տաղերում, ապա հասուն Նարեկացու ստեղծագործության մեջ առկա է այն պարագան, որ նա ինքնավերլուծության, ինքնախարազանման վիթխարի ուժով թափանցում է անհատի հոգևոր աշխարհի ծալքերը: Արդեն ինքնաճանաչման, իմացության սկզբնավորումն

www.naregatsi.org

է, ինչը «Մատեանի» էջերում հասնում է բարձրակետի և ամբողջականացնում նրա իմաստասիրական հայացքները: Նարեկացու գեղարվեստական մտածողության իր ազդեցությունն է թողել հետագա չրջանի, հատկապես ԺԲ-ԺԴ դարերի հայ քնարերգության և երաժշտության զարգացման վրա, նախապատրաստելով միջնադարյան աչխարհիկ քնարերգության ծաղկումը: Գրիգոր Նարեկացու ստեղծագործության նշանակությունը իր հզոր ներուժով դուրս է գալիս զուտ ազգային չրջանակներից՝ դառնալով համաչխարհային հոգևոր երաժշտության գանձարանի աղամանդներից մեկը:

Ըստ Նիկողոս Թահմիզյանի

www.naregatsi.org

ՍԱՅԼՆ ԱՅՆ ԻՋԱՆԷՐ
Տաղ Ցարուխեան

Այս տաղը երգային մեծածավալ պոեմ է: Շարականներում կիրառված ձայնեղանակների յուրովի զուգորդումն այստեղ նոր հնարանք է: Տաղն աչքի է ընկնում գուսանական արվեստի հետ ունեցած առավել սերտ կապերով: Սրանում տեղ գտած կերպարներն այլաբանական են, որոնց մեկնաբանությունը Նարեկացին տալիս է հենց տաղի մեջ: Այսպես, «սայլը» Սինա լեռան Մովսեսի 2-րդ օրենքն է, «մանուկ խարտիշագեղը»՝ Հովհաննես Մկրտիչը, իսկ սայլի վրա ոսկե գահին նստած է ինքը՝ հարուխյուն առած Թագավորը, որը Մասիս լեռան աջ կողմից իջնում է Երուսաղեմ:

Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարուխեան:
Սայլն այն իջանէր ի լեռնէն ի Մասեաց,
և ի վերայ նորա աթոռք են կարգեալ,
և ի վերայ նորա գահոյք ոսկեղէնք,
և ի վերայ նորա որդի արքայի,
ի ձեռին նորա սաղմոսարան եւ քնար,
որք երգէին և ասէին՝
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարուխեան:
Ածեալ են ածեալ զսայլիկն,
ածեալ են կացուցեալ.
և ահա չչարժեր սայլիկն այն,
և ահա չիաղայր անիւն այն:
Այն ճորան ճապուկ էր,
ձայն ածեր եզնամոլին:
և ահա խաղայր անիվն այն,
ի գիլ գայր ի գիլ սայլիկն ի գիլ,
և ճռնչալով գայր մտաներ Երուսաղեմ,
և որդիք նոր Սիովնի նոր երգ երգէին գայս ասելով.
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարուխեան:

ՀԱՒՈՒՆ ՀԱՒՈՒՆ
Մեղեդի Ցարուխեան

Տաղում հավքի-աքաղաղի և տատրակի այլաբանական կերպարները Քրիստոսին և ժողովրդին են վերաբերում: Քրիստոսը հեթանոսներին եւ քրիստոնյաներին կանչում է միանալ իրեն և ապրել հավիտենական կյանքով: Քրիստոսի Հարուխյան տոնը հայ եկեղեցու մեծ խորհուրդն ու փառավորագույն հանդիսուխյունն է:

Հաւուն, հաւուն արթնացեալ,
դիտելով գհեթանոսս՝
Զայնէր, ձայնէր տատրակին՝
սիրասնունդ սիրելոյն...

www.naregatsi.org

ԸՆԿԱԼ ՔԱՂՑՐՈՒԹԵԱՄԲ

«Մատեան ողբերգութեան», ԺԲ դլխի Գ հատված

Երկը հայ միջնադարի և համաշխարհային գրականության գլուխգործոցներից մեկն է: Հեռևելով Մեսրոպ Մաշտոցի ապաշխարության չարականներում, հայ միջնադարյան դուսանական և ժողովրդական լալիքի երգերում առկա թանդներին՝ Նարեկացին միևնույն ժամանակ հավատարիմ է մնում հայ միջնադարյան հոգևոր արվեստին հատուկ առոգանությանը, թվերգությանն ու երգասացությանը: ԺԱ-ԺԲ դարերում «Մատեան»-ի առանձին գլուխներ կամ հատվածներ մուծվել են «Պատարագամատույցի», «Ժամագրքի», «Մաշտոցի» և այլ ծիսական ժողովածուների մեջ: Տվյալ հատվածը մտել է ժամագրքի մեջ՝ հանգստյան ժամի արարողության համար:

Ընկա՛լ քաղցրութեամբ, Տէր Աստուած հզօր, զդառնացողիս զաղաչանս,
Մատի՛ր գթութեամբ առ պատկառեալս դիմօք,
Փարատեա՛, ամենապարգեւ, զամօթական տխրութիւնս,
Բա՛րձ յինեն, ողորմած, զանբերելի ծանրութիւնս,
Անջրպետեա՛, հնարաւոր, զմահացու կրթութիւնս,
Աւարեա՛, միչտ յաղթող, զխարդողին հաճութիւնս,
Բացագրեա՛, վերնային, զմոլելոյն մառախուղ,
Կնքեա՛, կեցուցիչ, զկորուսչին ընթացմունս,
Ցրուեա՛, ծածկատես, զըմբռնողին չար-գամունս,
Խորտակեա՛, անքնին, զմարտողին դիմեցմունս:
Տեառնագրեա՛ Քո անուամբդ զլուսանցոյց երդ յարկիս,
Պարփակեա՛ Քո ձեռամբդ զառաստաղ տաճարիս,
Գծագրեա՛ Քո Արեամբդ զմուտ սեմոց սենեկիս,
Կերպացո՛ զՔո նչանդ ի հետս ելից մաղթողիս,
Ամրացո՛ Քո աջովդ զհանգստեանս խչտի,
Մաքրեսցե՛ս ի խաղրից զծածկարան անկողնոյս,
Պահեսցե՛ս Քո կամօքդ զտառապեալ անձն ոգւոյս,
Անխարդա՛խ արասցես զՔո չնորհեալ չունչ մարմնոյս,
Կացուսցե՛ս չրջափակ զպար զօրուդ երկնայնոյ,
Կարգեսցե՛ս ի դիմի ընդդէմ դիւացն գասու:
Տուր հանգիստ բերկրութեան մահահանգոյնս նիրհման ի խորութեան գիչերիս՝
Բարեխօսութեամբ հայցուածոց սրբուհւոյ Աստուածածնիդ եւ ամենայ բնտրելոց:
Ամփոփեալ պարուրեա զպատուհան տեսութեանց զպայարանացս իմաստից՝
Անզարհուրելի զեռեղմամբ՝ ի ծփական խռովութեանց, կենցաղական զբաղմանց,
Անրջական երազոց, խօլականաց ցնորից՝
Ցիչատակաւ Քո յուսոյդ անվնասելի պաչպանեալ:
Եւ սթափեալ վերստին ի ննջմանէ ծանրութեան,
Ամենազգաստ արթնութեամբ,
Հոգենորոգ զուարթութեամբ ի Քեզ արձանացեալ,
Զայս ձայն մաղթանաց բուրմամբ հաւատոց Քեզ,
Ամէնօրհնեալ Թագաւոր փառաց անճառից,
Փառաբանողաց երկնագումար խմբից երգակցեալ՝ յերկինս առաքել:
Զի Դու փառաւորեալ ես յամենայն արարածոց յաւիտեանս յաւիտենից
Ամէն:

www.naregatsi.org

ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԸՆ ՎԱՌ ԱՌԵԱԼ

Տաղ Վարդավառի

Տաղում Նարեկացին ապշեցուցիչ գունեղ բառապաշարի ներկապնակով վրձնում է բնության գեղեցկությունը, չունչ տալիս նրան և զմայլվում: «Վառ» բառը «փայլուն, պայծառ» իմաստն ունի: Վարդավառը հայ հեթանոսական տոն էր, նվիրված ջրի աստվածուհի Աստղիկին: Տոնի օրը նրան վարդեր էին նվիրում և ցողում միմյանց վարդաջրով: Հետագայում տոնը վերածվեց Քրիստոսի Այլակերպության կամ Պայծառակերպության տոնի՝ պահպանելով նաև հին սիրված տոնի անվանումը: Այն նվիրված է Քրիստոսի փառավոր ու լուսավոր կերպարանքով իր առաքյալների առջև երևալուն՝ Թաբոր լեռան վրա: Տոնը նշվում է Հարությունից 98 օր հետո:

Գոհար վարդն վառ առեալ
ի վեհից վարսից արփենից:
Ի վեր ի վերայ վարսից
ծավալէր ծաղիկ ծովային...

ԵՍ ՁԱՅՆ ՁԱՌԻԾՈՒՆ ԱՍԵՄ / ԱՀԵՂ ՁԱՅՆՍ

Տաղ վերացման խաչի

Հռետորական այս տաղը կարծես մի մեծ ավետիս է տալիս համայն մարդկությանը: Առյուծը քառաթև խաչից իջած Քրիստոսն է, ում ահեղ ձայնը տիրում է դժոխքին, քանդում նրա ամրոցները և ազատում գերեվարված հոգիներին: Հայ եկեղեցին նշում է տոնը սեպտեմբերի 14-ից հետո կամ առաջ՝ կիրակի օրը: Սրա վերջին տողի վրա երգվող «Ահեղ ձայնս» մեղեդին մեծն կոմիտասի գրառած չորս տաղերից և հայոց տաղային արվեստի սքանչելի նմուշներից մեկն է: Իսկ առաջին տողի եղանակը ցայժմ չի կարողացվել՝ մոռացված համարվելով: Սակայն 2004 թվականին երաժշտագետ Արփի Վարդումյանը «Բազմավէպ» հանդեսում լույս ընծայեց «Ես ձայն զառիւծուն» տագի նորահայտ մեղեդու վերծանությունը: Այսու՝ «Ես ձայն զառիւծուն» տաղը կատարվում է առաջին անգամ:

Ես ձայն զառիւծուն ասեմ, որ գոչէր ի քառաթեւին.
Ի քառաթեւին գոչէր, ձայն առնէր ի սանդարամետն.
Սանդարամետն այն ի դող եղեալ, սասանէր ի ձայնէն ահեղ.
Ահեղ ձայնս, որ ես լուայ, սա քակէ զամուրս որ ունիմ:

www.naregatsi.org

ՇԱՐԱԿԱՆ ՑԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ըստ Նիկողոս Թահմիզյանի՝
սա Նարեկացու միակ չարականն է:

Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեանն:
Քրիստոսի ամենազօր յարութեանն երկրպագեն քերովբէք
և վեցթեւեան սերովբէքն
հոգեւորական հնչմամբ երգեն ասելով՝
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան:
Այսօր անուշահօտ բուրմամբ ընծանային սուրբ կանայքն,
տեսանելով ըզհրեշտակն արեգակնակերպ փայլմամբ
ի վերայ վիմին գոչեր ասելով՝
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեանն:

ԱՉՔՆ ԾՈՎ Ի ԾՈՎ ԾԻԾԱՂԱԽԻՏ

Մեղեդի Մննդեան

Տաղը նվիրված է Քրիստոսի փառավոր Մննդյան տոնին, որը հայ եկեղեցին նշում է հունվարի 6-ին: Այն հորինվել է Մարիամ Աստվածածնի հրաշալի տեսիլքի շնորհիվ, որ ունեցել է Նարեկացին Վանա լճի ափին:
Այս տաղում Նարեկացին մեծարում, փառաբանում է Տիրամորը, նրա գեղեցկությունը, ներդաշնակությունը, վեհությունը: Նարեկացու բառապաշարը կարծես չի բավարարում Տիրամոր հանդեպ իր զգացմունքներն արտահայտելու համար, և նա նոր բառեր է հորինում Քրիստոսին աչխարհ բերող, ամենայնի թագուհու կերպարը հոգեթով նկարագրելու համար:

Աչքն ծով ի ծով ծիծաղախիտ
ծավալանայր յառաւօտուն,
երկու փայլակնաճեւ արեգական նման.
չողն ի ժմին իջեալ յառաւօտէ լոյս...

ՀԱՒԻԿ ՄԻ ՊԱՅԾԱՌ ՏԵՍԻ

Տաղ Խաչի, հեթագայում՝ Ցարութեան

Տաղն աչքի է ընկնում իր հանդիսավոր լրջությամբ և վիպականությամբ, հորինվածքի ամբողջականությամբ և ճևի կատարյալ ավարտվածությամբ: Տաղի մեղեդու միջոցով իրագործվել է անցումը դեպի մեծակերտ-զարդարական (մոնումենտալ-դեկորատիվ) ոճի զարգացման հաջորդ փուլերը:

Հաւիկ մի պայծառ տեսի աննման,
Աննմանիդ ո՛վ, ո՛վ, ո՛վ, ո՛վ նման,
Ո՛վ, ո՛վ, ո՛վ, ո՛վ նման, աննման...

www.naregatsi.org

Աննա Մայիլյան

1988-1992 *սովորել է Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանի երգի բաժնում:*

1992-1996 *ուսանել է Կոմիտասի անվան պետական երաժշտանոցի երգի բաժնում և ասպիրանտուրայում:*

1997 *ուսանել է Լեհաստանի Մոցարտի անվան ակադեմիայում:*

2000-2001 *որակավորման դասընթացներ է անցել Ռումինիայում, Շվեցարիայում, Վիլլեքրոզ ակադեմիայում Ֆրանսիայում և Գերմանիայում:*

«Կոմիտաս» (Հայաստան, 1994) և Ավստրոգերմանական երգի հանրապետական մրցույթների (Հայաստան, 1996), «Հարիկլեա Դարկլե» (Ռումինիա, 2000) և «Իբլա-Գրանդ Փրայզ» (Իտալիա, 2001) միջազգային մրցույթների դափնեկիր է:

1996-*ից կոտայքի թեմի սուրբ Կաթողիկե եկեղեցու մենակատարն է:*

1999-*ից դասավանդում է Կոմիտաս երաժշտանոցում որպես երգի դասախոս:*

2000-*ին հիմնել է «Աղմոս» մշակութային կենտրոնը:*

2000-*ից «Վարպետներ» հայ ազգային և հոգևոր երաժշտության անսամբլի հիմնադիրն ու ղեկավարն է:*

1989-*ից բազմաթիվ ելույթներ է ունեցել Հայաստանում և արտերկրում:*

Ունի բազմաթիվ ձայնագրություններ և տեսագրություններ:

www.naregatsi.org

Գրիգոր Նարեկացի ժ. դար, Հոգե-որ երգեր, Աննա Մայիլյան

1. Սայլն այն իջանէր 6:30
2. Հաւուն հաւուն 6:00
3. Ընկալ քաղցրութեամբ 6:38
4. Գոհար վարդն վառ առեալ 3:59
5. Ես ձայն զառիւծուն ասեմ 5:04
6. Շարական Հարութեան 2:31
7. Աչքն ծով ի ծով ծիծաղախիտ 7:04
8. Հավիկ մի պայծառ տեսի 3:46
9. Սայլն այն իջանէր 5:13

Ընդհանուր՝ 45:25

Ձայնագրություններ՝
«Արձագանք» և «Վեմ» ձայնագրման ստուդիաներ, Երևան, 2004:
Ձայնագրող ռեժիսորներ՝
Արման Ավետիսյան, Ռուբեն Օսիպով, Արա Ավետիսյան:
Լուսանկարները՝
Հրայր Բագե Խաչերյանի և Սամվել Կարապետյանի:
Գեղարվեստական Ձևավորում՝
Սուսան Սաֆարյան, Լուսնակ Ապտալյան:
Խմբագիր՝
Արփի Վարդումյան, Արծվի Բախչինյան:
Հատուկ շնորհակալություն՝
Կոտայքի թեմի առաջնորդ՝ Առաքել Եպս. Քարամյանին, Թոմաս Սամվելյանին, Երաժշտագետ՝ Աննա Արևշատյանին, «Շարական» հնագույն երաժշտության անսամբլի գեղարվեստական ղեկավար՝ Գրիգոր Դանիելյանին, Գեւորգ Տեր-Վարդանյանին (Մատենադարանի ձեռագրագիտության բաժնի վարիչ, գլխավոր ավանդապահ), Նարեկացի Արվեստի Միության օբնականներին հատկապես Լեվոն Խաքենյանին, Դիանա Դանիելյանին:
Պրոդյուսեր՝ Նարեկ Հարությունյան
© Աննա Մայիլյան 2006

Նարեկացի Արվեստի Միություն www.naregatsi.org

www.naregatsi.org

GRIGOR NAREGATSI

(Gregory of Narek)

Grigor Naregatsi is a 10th century Armenian poet, musician, scholar, teacher, and philosopher of perpetual genius. He was born in the village of Narek (Reshtunyats region, Vaspurakan province of Great Armenia) to the family of the scholar and clergyman Khosrov Andzevatsi. He lost his mother in his early youth. His father enrolled him at the monastery of Narek, under the guidance of the abbot Anania Naregatsi, a philosopher. Here, Grigor received a thorough and multifaceted education and was ordained a monk. He dedicated the rest of his life to the monastery of Narek.

There are many legends about Naregatsi, describing him as a virtuous and humble clergyman, a defender and consoler of those in misery. They also tell of the miracle-working power of his words and prayers. He is called a "Divine Vardapet (Doctor)" and the "Chrysostom (golden mouth) of all Chrysostoms."

Grigor Naregatsi passed away almost immediately after finishing his "Book of Lamentations" in 1003. He was buried in the monastery of Narek. His tomb has been a shrine and a place of pilgrimage for centuries.

Grigor Naregatsi lived and worked in Armenia during the "100 years of peace," a period marked by the restoration of independent statehood, cultural development and economic progress. He expanded on the best achievements of national sacred music of the previous centuries. He used some noteworthy elements of folk and troubadour genres. With his "Book of Lamentations" and his taghs ("odes"), he heralded the beginning of the renaissance in Armenian medieval lyricism and music.

In Naregatsi's taghs, the idea of harmony between man and nature has been interpreted in a new and unique way: human beings as perfect creations of God are an inextricable part of Nature. God is omnipresent and in everything. The aim of one's earthly life is to strive to reach God through a process of striving for moral perfec-

www.naregatsi.org

tion. The way to perfection is humility, a deep awareness of sins and repentance.

A tagh is a lyrical song characterized by its jubilant spirit, festive solemnity, inspired oration, and rapturous aura. The compositional characteristics of the tagh are: wide breadth of the musical range, a free melodic style, melismas, a rich chromaticism, a great variety of harmonies and rhythms, an unexpected textures, and a rationality of structure. A tagh is performed as a solo work, with a mastery and splendor proper to a concert performance. In contrast to sharakans ("hymns"), taghs have a tight poetic form. Their literary style is allegorical. Taghs are devoted to different Church feasts and religious celebrations. Because they were not intended for formal ceremonial functions, they remained free of the strict doctrinal exposition. From Naregatsi's taghs to his "Book of Lamentations," his work progressed along tumultuous creative path. While the taghs of young Naregatsi were full of the awe and wonder of a young man in love with nature and life in general, as expressed in colorful words and music, the work of the elder Naregatsi, the inner soul of the individual is examined. This is done through a prodigious capacity for self-analysis and self-criticism leading to self-awareness and wisdom. This reaches its apogee in the pages of the "Book of Lamentations," the culmination of his philosophical concepts.

Naregatsi's artistic work has influenced the development of Armenian lyricism and music, especially of the 12th-13th centuries. It paved the way for the outpouring of medieval secular lyrics.

The St. Grigor Naregatsi's work transcends national frontiers. His work is an original and unique contribution to the spiritual music and culture of the entire Christian World.

By Nikoghos Tahmizyan

www.naregatsi.org

THE CART WAS DESCENDED

Resurrection Ode

This is a long oral poem. This ode ("tagh") makes innovative the use of the sharakan melodies. The influence of troubadour music is also striking. The tagh's real figures are veiled in allegory: Naregatsi gives the interpretation in the tagh itself. Thus, the "cart" is the Second Commandment of Moses on Mount Sion, the "young handsome blond" is John the Baptist, the one on the golden throne on the cart is the Resurrected King Himself. The cart comes down the right side of the Peaks of Masis (Ararat) and heads towards Jerusalem.

Glory to the Almighty Resurrection of Christ!
The cart was coming down the Peaks of Masis (Mt. Ararat)
And there were chairs in a row on it,
And there were thrones of gold on it,
And there was linen of apricot on it,
And there was the Son of the King on it,
Many-eyed cherubim to the left, of it,
A handsome youth in front of it,
The cross of the Lord in their chests,
Psalter and lyre in their hands,
While they were singing and saying,
Glory to the Almighty Resurrection of Christ!

THE BIRD

Melody of Resurrection

The allegoric figures of the rooster and the dove refer to Christ and humanity. Christ calls for Christians and heathens to join Him and to live the eternal life. Christ's Resurrection is a great mystery and the most glorious feast of the Armenian Apostolic Church.

The bird, the bird awoke
Looked to the gentiles,
Called for, called for the Dove
The Beloved One nourished with love.

www.naregatsi.org

ACCEPT WITH SWEETNESS

From the "Book of Lamentations", Chapter 12c.

This song is one of the masterpieces of the Armenian Middle Age and of world literature. It follows the tradition of Mesrop Mashtots' sharakans of repentance, the traditions of Armenian troubadour and folk songs of lamentation and, at the same time, Naregatsi remains faithful to the marked recitative singing, pronunciation, and elocution of Armenian medieval sacred poetry. In the 11th and 12th centuries, separate chapters or excerpts from the "Book" were included in the "Pataragamatuyts" (the Divine Liturgy book), "Zhamagirk" (service book), "Mashtots" (rite book) and other ritual volumes. The excerpt below was part of the "Zhamagirk", for the night service called "Hangstyan" (compline).

Accept with sweetness almighty Lord my bitter prayers.
Look with pity upon my mournful face.
Dispel, all-bestowing God, my shameful sadness.
Lift, merciful God, my unbearable burden.
Cast off, potent God, my mortal habits.
Spoil, triumphant God, my wayward pleasures.
Dissipate, exalted God, my wanton fog.
Block, life-giving God, my destructive ways.
Undo, secret-seeing God, my evil entrapments.
Fend off, intractable God, my assailants.
Inscribe Your name on the skylight of my abode.
Cover the roof of my temple with Your hand.
Mark the threshold of my cell with Your sign.
Protect the mat, where I rest, with Your right hand.
Keep my pallet pure from all seductions.
Preserve my suffering soul by Your will.
Steady the breath of life You have given my flesh.
Surround me with Your heavenly host.
Post them on watch against the battalion of demons.
Grant blissful rest like the slumber of death in the depth of this night
Through the intercession of the Holy Mother of God and the elect
Firmly close the windows of sight,
Sentient faculty of the mind,
With impregnable fortifications
Against the waves of anxiety,
The cares of daily life,
Nightmares, frenzy, hallucinations,

www.naregatsi.org

And protected by the memory of Your hope
To wake again from the heaviness of sleep
Into alert wakefulness and soul-renewing cheerfulness
To stand before You raising my prayerful voice
In harmony with the heavenly choirs of praise
With the fragrance of faith,
To You in heaven, all blessed King,
Whose glory is beyond telling.
For You are glorified by all creation forever and ever.
Amen.

Translation by Thomas J. Samuelian

THE PRECIOUS ROSE

Ode of Transfiguration (Vardavar)

In this ode ("tagh"), Naregatsi paints the splendor of Nature with an astonishingly colorful palette of words, infusing it with life and contemplating it with wonder.

"Var" means "shining, brilliant." Vardavar was an Armenian pagan feast devoted to Astghik the goddess of water. Roses were offered to her on that day. Later, the feast was merged into Christ's Transfiguration, preserving the name of the earlier popular feast. The feast is devoted to the revelation of Christ, as a glorious and resplendent figure, to the apostles on Mount Tabor. The feast is celebrated 12 weeks after the Resurrection.

The precious rose arose shining
From the exalted hair of the Sun.
And more exalted than the hair
The flower opened up, that of the Sea.

I TELL ABOUT THE VOICE OF THE LION / THE POWERFUL VOICE

On Holy Cross Day

This rhetorical ode aims to give great tidings to all humankind. The "Lion" is Christ who has come down from the cross. His voice per-

www.naregatsi.org

vades the underworld, destroys its bonds and frees the enslaved souls. The Armenian Church celebrates this feast on the Sunday that is closest to September 14. In 2004 musicologist Arpi Vardumyan published the reconstructed version of the previous lost melody of this odein the scholarly journal "Bazmavep". Thus, the ode "I tell about the voice of the Lion" is being sung here for the first time.

I tell about the voice of the Lion...
That cried on the four-winged cross.
The powerful voice I heard,
It releases the ties that bind me...

RESURRECTION HYMN

According to musicologist Nikoghos Tahmizyan, this is the only sharakan written by Naregatsi

Glory to the Almighty Resurrection of Christ!
Cherubim and six winged seraphim
Bow before the almighty Resurrection of Christ,
Their spiritual voices resound, saying,
Glory to the Almighty Resurrection of Christ!
Today holy women came with fragrant spices
And saw the angel shining like the Sun.
standingon the top of the rock, he declared,
Glory to the Almighty Resurrection of Christ!
Today we were released from the bonds of our forefather Adam,
And being renewed became heirs of eternity.
Glory to the Almighty Resurrection of Christ!

THE EYES LIKE A SEA

Melody of the Nativity

This ode is dedicated to the Glorious Birth of Christ, which the Armenian Church celebrates on January 6. It was composed based on a miraculous vision of the Virgin Mary, which St. Gregory had on the shore of Lake Van.

www.naregatsi.org

This ode is a tribute to the Holy Mother of God, her beauty, integrity, and nobility.. Finding existing words inadequate to express his feelings toward the Mother of God, Naregatsi creates new words to describe vividly the Queen of all, who gave birth to Christ.

The eyes like a sea were open out
On the joyful sea in the morning,
As two suns with a shape of lightening
Like descending rays of the morning.

A RADIANT BIRD

Ode of Cross (later of Resurrection)

This ode is distinguished by its solemnity and its epic style, by the wholeness of its composition and the perfect completeness of form. Through its melody, there was a transition to other phases of development of the monumental-decorative style.

I saw an incomparable radiant bird,
I saw that incomparable one.
Oh, you, incomparable one!

www.naregatsi.org

ANNA MAYILYAN

1988-1992 studied at the Romanos Melikyan Music College, vocal department.

1992-1996 studied at the State Conservatory, vocal department, where she received her post-graduate vocal education.

1997 Specialized in vocal music at the European Mozart Academy in Poland.

2000 Master-classes in Romania.

2001 Master-classes in Switzerland.

2001 Studied at the Villecroze academy (France-Germany).
Laureate of Komitas and Austro-German vocal competitions (Armenia, 1994, 1996), Hariklea Darklee (Romania, 2000) and Ibla-Grand Prize (Italy, 2001) international competitions.

1999-present Professor of Komitas State Conservatory in Yerevan.

1995-present Soloist in the St. Katoghike Church of Kotayk diocese.

2000 Founded "Saghmos Cultural Center" Ltd.

2000-present Artistic director of "Music Masters of Armenia" traditional and sacred music ensemble.

Since 1989 she has had numerous concerts and participated in festival performances in Armenia and abroad.

She has many CD and DVD recordings.

www.naregatsi.org

St. Grigor Naregatsi 10th century, Sacred songs, Anna Mayilyan

1. The cart descended - 6:30
2. The Bird - 6:00
3. Accept With Sweetness - 6:38
4. The Precious Rose - 3:59
5. I Tell About the Voice of the Lion - 5:04
6. Resurrection Hymn - 2:31
7. The Eyes Like a Sea - 7:04
8. A Radiant Bird - 3:46
9. The cart descended - 5:13

Total: 45:25

Recording location: "Ardzagank" and "Vem" Recording Studios, Yerevan 2004.
Engineers: Arman Avetisyan, Ruben Osipov, Ara Avetisyan.
English translation: Lilit Sargsyan.
Editor: Arpi Vardumyan, Artsvi Bakhchinyan.
Photograph: Hrair Katcherian Baze, Samvel Karapetyan.
Art Direction and design: Susan Safaryan, Lousnak Abdalian
Special Thanks to: Arakel Bishop Karamian, Primate of Kotayk Diocese of Armenian Apostolic Church; Thomas Samuelian; Musicologist Anna Arevshatyan; Artistic director of "Sharakan" ensemble Grigor Danielyan; George Ter-Vardanyan (The head of department of Codicology, chief conservator of Matenadaran); To all helpers of Naregatsi Art Institute specially Levon Eskenian and Deanna Danielyan.
Executive producer: Nareg Hartounian

© Anna Mayilyan 2006

Naregatsi Art Institute www.naregatsi.org

2006 All rights reserved. Naregatsi Art Institute. Unauthotrized Duplication is prohibited

www.naregatsi.org

Գրիգոր Նարեկացի ժ. դար, Հոգեւոր երգեր, Աննա Մայիլյան

1. Սայլն այն իջանէր	6:30
2. Հաւուն հաւուն	6:00
3. Ընկալ քաղցրութեամբ	6:38
4. Գոհար վարդն վառ առեալ	3:59
5. Ես ձայն զառիւծուն ասեմ Ահեղձայնս	5:04
6. Շարական Հարութեան	2:31
7. Աչքն ծով ի ծով ծիծաղախիտ	7:04
8. Հավիկ մի պայծառ տեսի	3:46
9. Սայլն այն իջանէր	5:13

St. Grigor Narekatsi 10th century, Sacred songs, Anna Mayilyan

1. The cart descended	6:30
2. The Bird	6:00
3. Accept With Sweetness	6:38
4. The Precious Rose	3:59
5. I Tell About the Voice of the Lion The powerful voice	5:04
6. Resurrection Hymn	2:31
7. The Eyes Like a Sea	7:04
8. A Radiant Bird	3:46
9. The cart descended	5:13

Naregatsi Art Institute www.naregatsi.org

www.naregatsi.org

GRIGOR NAREGATSI

Sacred Songs

Anna Mayilyan

Նարեկացի Արվեստի Ինստիտուտ

Naregatsi Art Institute